

RAAP-NOTITIE *nummer*

Plangebied Burgemeester Kersse- makersstraat in Raalte

Gemeente Raalte

**Archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventa-
riserend veldonderzoek (verkennend booronderzoek)**

Colofon

Opdrachtgever: SAB

Titel: Plangebied Burgemeester Kerssemakersstraat in Raalte, gemeente Raalte; archeologisch vooronderzoek: een bureau- en inventariserend veldonderzoek (verkennd booronderzoek)

Status: conceptversie

Datum: 24 maart 2014

Auteur: drs. J. Holl

Projectcode: RABK

Bestandsnaam: NO*nummer*_RABK

Projectleider: drs. J. Holl

Projectmedewerkers: niet van toepassing

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 60801

Bewaarplaats documentatie: RAAP Oost-Nederland

Autorisatie: drs. H.B.G. Scholte Lubberink

Bevoegd gezag: gemeente Raalte

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwenveldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2014

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van SAB heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in maart 2014 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouwplannen in de gemeente Raalte. Doel van dit onderzoek was allereerst het middels bureauonderzoek verwerven van informatie over bekende en te verwachten archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Het doel van het veldonderzoek was vervolgens die verwachting te toetsen en, voor zover mogelijk, een eerste indruk te geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische vindplaatsen. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen in het plangebied is vervolgens een advies met betrekking tot archeologisch vervolgonderzoek geformuleerd.

Op basis van de resultaten van het bureauonderzoek gold bij de aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een hoge verwachting voor het aantreffen van archeologische resten uit alle archeologische perioden tot in de Late Middeleeuwen. Archeologische resten werden verwacht onderin het plaggendek en in de top van het onderliggende dekzand.

Tijdens het veldwerk is een 30 à 65 dik plaggendek aangetroffen met hieronder overwegend verspoelde afzettingen, afgezet onder invloed van stromend water. Vermoedelijk strekte de laagte ten zuiden van het plangebied zich oorspronkelijk tot in het plangebied uit. In enkele boringen is een dun laagje ijzerrijk dekzand aanwezig, wijzend op relatief vochtige omstandigheden. Om deze redenen wordt verwacht dat in het plangebied lange tijd ongunstige bewoningsomstandigheden geheerst hebben en wordt de kans archeologische resten gering geacht.

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen professioneel archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Aanbevolen wordt om lokale amateurarcheologen in de gelegenheid te stellen om tijdens het verloop van de graafwerkzaamheden waarnemingen te verrichten en eventueel onverwachte archeologische resten en vondsten te documenteren en te bergen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Inhoudsopgave

Samenvatting	3
Inhoudsopgave	4
1 Inleiding	5
1.1 Kader	5
1.2 Administratieve gegevens	5
1.3 Toekomstige situatie	5
1.4 Onderzoekspz et richtlijnen	5
2 Bureauonderzoek	7
2.1 Methoden	7
2.2 Resultaten	7
3 Veldonderzoek	10
3.1 Methoden	10
3.2 Resultaten	10
4 Conclusies en aanbevelingen	12
4.1 Conclusies	12
4.2 Aanbevelingen	12
Literatuur	13
Gebruikte afkortingen	14
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	15
Bijlage 1. Boorbeschrijvingen	17

1 Inleiding

1.1 Kader

In opdracht van SAB heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau in maart 2014 een bureau- en inventariserend veldonderzoek uitgevoerd in verband met nieuwbouwplannen in de gemeente Raalte. Dit onderzoek diende in het kader van een bestemmingsplanwijziging te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Doel van het bureauonderzoek was het verwerven van informatie over bekende en verwachte archeologische waarden teneinde een gespecificeerde verwachting op te stellen. Doel van het veldonderzoek was het toetsen van die gespecificeerde archeologische verwachting en, indien mogelijk, een eerste indruk geven van de aard, omvang, datering, kwaliteit (gaafheid en conservering) en diepteligging van eventueel aangetroffen archeologische resten. Op basis van de onderzoeksresultaten en de aard en omvang van de voorgenomen bodemingrepen is vervolgens in hoofdstuk 4 een advies geformuleerd met betrekking tot eventueel archeologisch vervolgonderzoek.

1.2 Administratieve gegevens

Het plangebied (ca. 1,1 ha) ligt ten westen van de oude dorpskern van Raalte (figuur 1). Het gebied staat afgebeeld op kaartblad 27 F van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000).

Plaats: Raalte

Gemeente: Raalte

Provincie: Overijssel

Plangebied: Burgemeester Kerssemakersstraat

Centrumcoördinaten: 215.148/489.103

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer: 60801

1.3 Toekomstige situatie

In het plangebied zullen 48 woningen gerealiseerd worden. Bovendien enkele straten en parkeerterreinen worden ingericht.

1.4 Onderzoeksopzet en richtlijnen

Het onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek bestond uit een verkennend booronderzoek. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de normen van

de archeologische beroepsgroep (zie artikel 24 van het Besluit archeologische monumentenzorg). De Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie (KNA, versie 3.3), beheerd door de Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer (SIKB; www.sikb.nl), geldt in de praktijk als richtlijn. RAAP beschikt over een opgravingsvergunning, verleend door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap.

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in dit rapport genoemde geologische en archeologische perioden. Achter in dit rapport is een lijst met gebruikte afkortingen opgenomen.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methoden

Het bureauonderzoek is uitgevoerd om een gespecificeerde archeologische verwachting op te stellen. Daartoe zijn reeds bekende archeologische en aardkundige gegevens verzameld en is het grondgebruik in het plangebied in het heden en verleden geïnterpreteerd.

Geraadpleegd zijn de volgende bronnen:

- het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS);
- de Archeologische Monumenten Kaart (AMK);
- de gemeentelijke verwachtingskaart (Zuidhoff, e.a., 2007);
- literatuur en historisch en aardkundig kaartmateriaal (zie literatuurlijst);
- recente luchtfoto's uit Google Maps (maps.google.com);
- het Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN);
- het informatiesysteem Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond (DINO).

2.2 Resultaten

Huidige situatie

Het plangebied is bebouwd met een schoolgebouw en rondom in gebruik als grasland. Volgens het Actueel Hoogtebestand Nederland (www.ahn.nl/) bedraagt de huidige maaiveldhoogte 5 à 5,3 meter +NAP.

Op basis van de voor aanvang van het onderzoek gedane KLIC-melding bevinden zich overwegend kabels en leidingen direct langs de huidige wegen en tussen de wegen en bebouwing (KLIC-meldingsnr. 14G105033).

Aardkundige situatie

Geo(morfo)logie en bodem

Het plangebied bevindt zich in een gebied met dekzandruggen, gevormd in het Weichselien. Op enkele honderden meters ten zuiden en oosten zijn twee dekzandkoppen aanwezig. Het uiterste zuidwesten ligt in een dalvormige laagte zonder veen (Alterra, 2003b). Voor het Waterschap Salland is in 1996 een geomorfologische kaart gemaakt (Spek, e.a., 1996). Op deze kaart is te zien dat het plangebied is gelegen op een dekzandplateau, naast een laagte. Het plangebied ligt niet op één van de grotere dekzandruggen.

Op de bodemkaart is het plangebied ongekarteerd vanwege de ligging binnen bebouwd gebied. Gezien de ligging op een voormalige kamp worden hoge enkeerdgronden verwacht. Deze gronden zijn ontstaan doordat vanaf de 16e eeuw zandhoudende plaggenmest werd opgebracht (Spek, e.a., 2010).

Gemeentelijke beleidsadvieskaart

Aan het plangebied is op de gemeentelijke beleidsadvieskaart grotendeels een hoge archeologische verwachting toegekend. Deze verwachting is gerelateerd aan de gunstige ligging in een zone met dekzandruggen. Het zuidwesten heeft een lage verwachting gekregen, vanwege de ligging in een dalvormige laagte (Zuidhoff, e.a., 2007).

AHN en luchtfoto's

Op AHN-beelden zijn de twee dekzandkoppen duidelijk te herkennen als een hoger gelegen zones die zich circa 2 m boven hun omgeving verheffen (www.ahn.nl). De volgens de geomorfologische kaart aanwezige laagtes zijn niet te herkennen in de omgeving van het plangebied. Naar verwachting is dit het gevolg van egalisatie tijdens de realisatie van de aanwezige woonwijk. Het bestuderen van recente luchtfoto's (maps.google.com) heeft geen aanvullende, relevante informatie opgeleverd.

DINO-gegevens

Het raadplegen van digitale aardkundige gegevens via het DINOLoket van TNO-NITG (www.dinoloket.nl) heeft geen relevante informatie over de aardkundige situatie in het plangebied opgeleverd.

Bekende archeologische waarden

ARCHIS en AMK

Binnen een straal van 500 m rondom het plangebied zijn enkele waarnemingen geregistreerd in ARCHIS 2.

Ca. 150 m ten noorden van het plangebied zijn resten van een laat-middeleeuwse havezate (Hofstede) gevonden (ARCHIS-waarnemingsnr. 35.016). Op de gemeentelijke beleidsadvieskaart staat dit terrein nog als AMK-terrein weergegeven, maar deze status is niet meer van toepassing aangezien alle resten reeds zijn verwijderd tijdens bouwwerkzaamheden.

Ca. 200 m ten zuidoosten van het plangebied zijn tijdens bouwwerkzaamheden enkele aardewerkscherven uit de Late Middeleeuwen gevonden (ARCHIS-waarnemingsnr. 22.192).

Ca. 300 m ten oosten van het plangebied zijn aardewerkscherven gevonden uit de Late Middeleeuwen, evenals enkele gefragmenteerde scherven daterend uit de periode Prehistorie - Middeleeuwen. Verder is een grote hoeveelheid afval uit de Nieuwe Tijd gevonden. Het bodemprofiel bestond overwegend uit een plaggendeek met hieronder dekzand. Plaatselijk was de bodem diep verstoord (ARCHIS-waarnemingsnr. 59.047 & 400.689). In een bouwput zijn overwegend (sub-)recente sporen aangetroffen, evenals enkele roodgekleurde vlekken, mogelijk wijzend op baksteenfabricage. In deze vlekken is aardewerk uit het begin van de Nieuwe Tijd gevonden. Ook is één ondiep spoor aangetroffen met in de vulling een aardewerkfragment uit de Midden-Bronstijd.

De omgeving van dit spoor was echter sterk verstoord, zodat verdere waarnemingen ontbreken (ARCHIS-waarnemingsnr. 402.005; ARCHIS-onderzoeksmeldingsnr. 10.635).

Tijdens een booronderzoek ca. 50 m ten oosten van het plangebied is een sterk verstoorde bodem aangetroffen zonder aanwijzingen voor archeologische resten (ARCHIS-onderzoeksmeldingsnrs. 37.246 & 37.247).

Historische kaarten

Op basis van historisch kaartmateriaal was het plangebied in het begin van de 19^e eeuw in gebruik als bouwland (Den Kamp). Ter hoogte van de huidige Burgemeester Kerssemakersstraat liep destijds al een weg (Modder Smits Steege), overgaand in de doorgaande weg van Raalte naar Wijhe. Het landbouwgebied Den Kamp is vermoedelijk vóór het eind van de 15^e eeuw ontgonnen. Deze datering is gebaseerd op het feit dat nabij deze kamp het erf Alykamp ('ander kamp') ligt, daterend uit het eind van de 15^e eeuw. Vermoedelijk is dit kamp later ontgonnen dan Den Kamp (Spek, e.a., 2010).

Direct langs het zuidwesten van het plangebied liep een beek en door het plangebied liepen enkele sloten. Deze situatie bleef tot halverwege de 20^e eeuw grotendeels gehandhaafd, hoewel enkele percelen gedurende de 20^e eeuw in gebruik raakten als weiland. In de jaren '60 en '70 is de bebouwing zoals weergegeven in figuur 3 gerealiseerd (www.watwaswaar.nl). Recentelijk is deze bebouwing voor een groot deel gesloopt.

Gespecificeerde archeologische verwachting

Gezien de ligging in gebied met dekzandruggen, waarschijnlijk afgedekt met een plaggendek, geldt in het plangebied een hoge archeologische verwachting. Op basis van vondsten uit de omgeving is de omgeving van het plangebied al vanaf de Bronstijd bewoond geweest, maar ook eerdere resten kunnen voorkomen. Eventuele vindplaatsen kunnen wat betreft hun aard variëren van kleine vuursteenvindplaatsen uit de Steentijd tot grote nederzettingsterreinen uit latere periodes. Het voorkomen van nederzettingsterreinen uit de periode na de Late Middeleeuwen lijkt minder waarschijnlijk gezien de ligging op een eng. Behalve nederzettingsterreinen kunnen ook restanten van grafvelden voorkomen. Vindplaatsen uit de periode vóór het Neolithicum kennen een vondststrooiing van overwegend vuursteen, met lage vondstdichtheid (<80 vondsten per m²) en kleine omvang (<200 m²). Vindplaatsen uit latere periode (vondststrooiing van overwegend aardewerk) kennen vaak een grotere omvang (<500 m²). De vondstdichtheid is vaak matig hoog tot hoog (>80 vondsten per m²).

Archeologisch vondstmateriaal wordt verwacht in de basis van het plaggendek tot in de top van het onderliggende dekzand (vanaf ca. 50 cm –Mv). Grondsporen tekenen zich af in de top van de C-horizont.

Een deel van eventuele archeologische resten zal verstoord zijn als gevolg van de realisering van de huidige bebouwing, evenals door egalisatiewerkzaamheden.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Het inventariserend veldonderzoek (IVO) bestond uit een booronderzoek verkennende fase. De onderzoeksmethode voor het veldwerk is bepaald op basis van de resultaten van het bureauonderzoek (gespecificeerde archeologische verwachting) en het protocol inventariserend veldonderzoek uit de KNA versie 3.3.

Tijdens het veldonderzoek zijn 7 boringen verricht in een verspringend grid van 40 bij 50 m. Vanwege aanwezige bebouwing en kabels en leidingen is lokaal afgeweken van dit grid.

Er is geboord tot maximaal 2 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn lithologisch beschreven conform NEN 5104 (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989). De boringen zijn met GPS ingemeten (x/y-coördinaten) en tijdens het veldwerk digitaal verwerkt in het boorbeschrijvingssysteem van RAAP (Deborah 2; bijlage 1). Van alle boringen is de hoogte aan de hand van AHN-beelden bepaald. Het opgeboorde materiaal is in het veld gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

In de meeste boringen is een 30 à 65 cm dik plaggendek aangetroffen, bestaande uit donkerbruingrijs, matig fijn, zwak siltig, matig humeus zand. In boring 3 is dit plaggendek enigszins verstoord, maar nog wel herkenbaar aanwezig. In de boringen 2, 3 en 5 bevindt zich hieronder een ca. 10 cm dikke laag waarin het plaggendek vermengd is geraakt met het onderliggende dekzand. Het betreft hier een oude ploeglaag.

In de boringen 1 en 6 is, vanwege een diepe verstoring, geen plaggendek aangetroffen. In boring 1 bestaat de bodem tot 120 cm –Mv uit donkerbruingrijs, matig fijn, humeus zand met veel vlekken en puinresten. Hieronder is een donkergrijze laag sterk humeus, sterk siltig zand aanwezig, op 180 cm –Mv overgaand in lichtbruingrijs, matig siltig, matig grof zand met veel plantenresten en een veenlaag. Mogelijk betreft het hier een restant van een sloot. Deze boring ligt ter hoogte van een perceelsgrens op de Bonnekaart van 1934, dus mogelijk heeft hier in begin van de 20^e eeuw een sloot gelegen. In boring 6 is tot 95 cm –Mv grijs, matig fijn tot matig grof, zwak siltig zand met humus- en zandbrokken aangetroffen: een verstoord en deels opgebracht pakket.

Onder het plaggendek of onder de verstoorde lagen is overwegend verspoeld zand aangetroffen, bestaande uit matig fijn tot matig grof, lichtgrijs, zwak siltig, slecht gesorteerd zand met grindbij-

menging. Het gaat om (fluvioperiglaciale) afzettingen die waarschijnlijk aan het eind van het Weichselien zijn gevormd in een laagte, onder invloed van stromend water.

In boring 2 en 4 (zuidoosten van het plangebied) is een 15 à 35 cm dik laagje dekzand (matig fijn, zwak siltig zand) op deze verspoelde afzettingen aanwezig, afgezet aan het eind van het Weichselien. In boring 2 is in dit pakket een roodbruine, ijzerrijke Bs-horizont aanwezig (inspoeling van ijzer) met hieronder een lichtgeelgrijze, eveneens ijzerrijke C-horizont. In boring 4 bestaat het gehele dekzandpakket uit een 15 cm dikke, bruine B-horizont (inspoeling van ijzer en humus). Dergelijke ijzerrijke horizonten zijn gevormd onder invloed van een hoge(re) grondwaterstand.

Archeologie

Tijdens het veldwerk zijn geen aanwijzingen voor archeologische resten aangetroffen. Dit was gezien het verkennende karakter van het onderzoek ook niet direct te verwachten. De onder het plaggendek aangetroffen afzettingen wijzen op natte, minder gunstige bewoningsomstandigheden. Vandaar dat de kans op archeologische resten in het plangebied gering geacht wordt.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Op basis van de onderzoeksresultaten, kan worden geconcludeerd dat de kans klein is dat bij de realisering van de plannen archeologische resten zullen worden verstoord. Tijdens het veldwerk is een 30 à 65 dik plaggendek aangetroffen met hieronder overwegend verspoelde afzettingen, afgezet onder invloed van stromend water. Vermoedelijk strekte de laagte ten zuiden van het plangebied zich oorspronkelijk tot in het plangebied uit. In enkele boringen is een dun laagje ijzerrijk dekzand aanwezig, wijzend op relatief vochtige omstandigheden. Om deze redenen wordt verwacht dat in het plangebied lange tijd ongunstige bewoningsomstandigheden geheerst hebben en wordt de kans archeologische resten gering geacht.

4.2 Aanbevelingen

Op basis van de resultaten van dit onderzoek wordt in het plangebied in het kader van de voorgenomen bodemingrepen geen professioneel archeologisch vervolgonderzoek aanbevolen. Aanbevolen wordt om lokale amateurarcheologen in de gelegenheid te stellen om tijdens het verloop van de graafwerkzaamheden waarnemingen te verrichten en eventueel onverwachte archeologische resten en vondsten te documenteren en te bergen. Indien bij de uitvoering van de werkzaamheden onverwacht toch archeologische resten worden aangetroffen, dan is dan is conform artikel 53 en 54 van de Monumentenwet 1988 (herzien in 2007) aanmelding van de desbetreffende vondsten bij de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap c.q. de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed verplicht (vondstmelding via ARCHIS).

Op basis van de bevindingen van dit onderzoek neemt de gemeente een selectiebesluit.

Literatuur

Alterra, 2003a. *De bodemkaart van Nederland digitaal, 1:50.000*.

Alterra, 2003b. *Digitale geomorfologische kaart van Nederland, 1:50.000*.

Nederlands Normalisatie-instituut, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.

Tol, A.J., J.W.H.P. Verhagen & M. Verbruggen, 2012. *Leidraad inventariserend veldonderzoek; Deel: karterend booronderzoek*. Raalte.

Spek, T., e.a., 2010. *Mens en land in het hart van Salland: bewonings- en landschapsgeschiedenis van het kerspel Raalte*. Utrecht.

Spek, T., F.D. Zeiler & E. Raap, 1996. *Van de Hunnepe tot de zee: de geschiedenis van het Waterschap Salland*. Kampen.

Zuidhoff, F., e.a., 2007. *De archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart van de gemeente Raalte*. Amersfoort.

Gebruikte afkortingen

AHN	Actueel Hoogtebestand Nederland
AMK	Archeologische MonumentenKaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
DINO	Data en Informatie van de Nederlandse Ondergrond
GHG	Gemiddeld Hoogste Grondwaterstand
GLG	Gemiddeld Laagste Grondwaterstand
KLIC	Kabels en Leidingen Informatie Centrum
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
-Mv	beneden maaiveld
NAP	Normaal Amsterdams Peil
NITG	Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
TNO	Toegepast Natuurwetenschappelijk Onderzoek

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. De ligging van het plangebied (rood omlijnd); inzet: ligging in Nederland (ster).

Figuur 2. Het plangebied geprojecteerd op divers kaartmateriaal (schaal 1:25.000).

Figuur 3. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen.

Tabel 1. Geologische en archeologische tijdschaal.

Bijlage 1. Boorbeschrijvingen